

Leiemeersen-Noord

Met de ietwat vreemde naam worden de Leiemeersen bedoeld die langs de rechteroever van het kanaal Gent-Brugge gelegen zijn. De naam Leiemeersen refereert op haar beurt naar het riviertje de Zuidleie of Reie, de historische bovenloop van de Brugse Reien. In de vallei van de Zuidleie werd vanaf de 13e eeuw het kanaal Gent-Brugge uitgegraven, waarbij aan beide zijden van het kanaal relictten natte valleigraslanden en oude armen van de Zuidleie bewaard bleven. Natuurpunt Oostkamp beheert hier sinds het jaar 2000 ongeveer 7 ha natuurreservaat over een lengte van 2 km. Het beheer gebeurt in samenwerking met de beheerder van het kanaal, tegenwoordig de NV Waterwegen en Zeekanaal. De voorbije 4 jaar is door de vereniging, met financiële steun van de provincie West-Vlaanderen, het Regionaal Landschap en het gemeentebestuur, veel energie gestopt in natuurherstelmaatregelen, een gericht natuurbeheer en de inrichting van het gebied voor wandelaars. Leiemeersen-Noord maakt deel uit van het natuurreservaat "Vallei van de Zuidleie".

Foto's Kris Dedeer: Het natuurreservaat "Leiemeersen-Noord" brug van Moerbrugge (Oostkamp) en de Keersluis (Beernem).

In het terrein kunnen volgende zones worden onderscheiden, elk met hun eigen natuurwaarde:

- het jaagpad
- de Coupurebeek en afgesneden meanders van de Zuidleie
- de door ijzertijke kwel beïnvloede natte graslanden omzoomd met knotwilgenrijen
- de opgehoogde of hoger gelegen terreinen met een mozaïek van grasland en struweelontwikkeling
- ten slotte 2 piepkleine bosjes.

Jaagpad

Het jaagpad is over de volledige lengte vrij toegankelijk voor wandelaars en de eenzame, sportievere en natuurminnende fietser. Van op een smal en kronkelend onverhard wandelpaadje kan op het jaagpad met volle teugen van het prachtige kanaal- en Leiemeersenlandschap genoten worden. Het jaagpad heeft zelf ook een zeer hoge natuurwaarde. Dit is te danken aan het heropgestarte maaibeheer (één maaibeurt eind september) en de grote variatie in bodemcondities. Er wordt ook een aandeel ruigte en struweel gevrijwaard. In het voorjaar is het genieten van de bloeiende wilgen- en sleedoornstruwelen, een eenzame meidoorn, witte velden fluitenkruid en verspreide bremstruiken. Tot in de late zomer is de vegetatie zeer bloemrijk met vooral margriet, knoopkruid, peen, berenklauw en boerenwormkruid. De aandachtige wandelaar zal ook nog meer bijzondere soorten opmerken

zoals dubbelkelk, grote ratelaar, slangenlook, hazenpootje, glad walstro, grote bevernel, veldlathyrus, graslathyrus, rode ogentroost, gewone rolklaver, gewone agrimonie, kattedoorn en goudhaver. Gradiënten van nat naar droog, voedselrijk naar voedselarm en kalkarm naar kalkrijk(er) komen voor. Sommige plekjes zijn zeer kwetsbaar voor overbetreding. De bloemrijkdom en vooral de vele schermbloemigen en braamstruwelen trekken vele vlinders aan zoals oranje en bruin zandooigje, landkaartje, icarusblauwtje en vuurvlindertje. Zeldzamere soorten zijn oranjetipje, koninginnepage, bruin blauwtje en de vijfstippige St. Jansvlinder. Vermeldenswaard zijn ook het voorkomen van de opvallende tijgerspin en pyjamawants, beiden zuidelijke soorten die recent hun verspreidingsareaal noordwaarts uitbreidden. In de weelderige braamstruwelen vertoefde de geheimzinnige bramensprinkhaan. De indrukwekkende rij van 100 jaar oude, majestueuze Marilandica-populieren op het jaagpad behoren tot de fraaiste die er in de streek nog te vinden zijn. Hopelijk zijn ze nog een lang leven (ca. 50 jaar?) beschoren. De oude bomen zijn rijk aan microstructuren zoals holtes, dode takken van allerlei formaat en een diep gegroefde schors. Elke boom is een mini-ecosysteem op zichzelf als leefplaats voor korstmossen, diverse soorten zwammen en holtebewonende vogels en vleermuizen. In het hout leven de larven van diverse soorten boktorren en van de zeldzame grote wespvlinder (de volwassen vlinder

gelijkt op een hoornaar en heeft doorzichtige vleugels). Waar voor de veiligheid bomen moeten worden geveld, wordt er naar gestreefd om de dikke stam te laten liggen of de onderste stomp te laten staan. Ondertussen is Natuurpunt reeds gestart met de aanplant van toekomstbomen. Hierbij viel de keuze op zomereik, vanwege de langere levensduur, minder takbreuk en grotere natuurwaarde (een groter aantal insecten en paddestoelen zijn met eiken geassocieerd en het zijn geliefkoosde foerageerplaatsen voor vleermuizen; bovendien is het een logische voortzetting van de zomereik-aanplanten die in het verlengde overal stroomopwaarts langs het kanaal werden uitgevoerd).

Coupurebeek en oude armen Zuidleie

Waar mogelijk werden oude armen van de Zuidleie, die verland of opgevuld waren, door Natuurpunt terug hersteld (zie o.a. De Spille 2004 nr. 4). De Coupurebeek is in feite een sloot die werd gegraven om het overvloedige water van de natte graslanden in de vallei te verzamelen en naar een stroomafwaarts gelegen punt in het kanaal af te voeren. Met de aanleg van het kanaal kon immers niet rechtstreeks meer geloosd worden in de Zuidleie. Delen van de Coupurebeek hebben nog steeds een waterafvoerende functie voor de landbouwgronden die aan de reservaatpercelen grenzen, zodat de waterkwaliteit helaas niet optimaal is. Gelukkig werd

Wandelen langs de rechteroever van het kanaal Gent-Brugge tussen de
de wandeling!

het beheer van de waterloop door het lokale polderbestuur (St.Trudoledeke) aan Natuurpunt afgestaan. Waar mogelijk wordt er naar gestreefd om de sloten en de oude Zuidleiearmen hydrologisch te isoleren, zodat een optimale waterkwaliteit kan worden gehaald, zonder de waterafvoerende functie te belemmeren. Dit weerspiegelt zich in weelderige waterplantenvegetaties met vooral grof hoornblad, slanke waterpest, tenger fonteinkruid, veelwortelig kroos, klein kroos en grote waterweegbree. Waar de waterkwaliteit beter is treden waterviolier, gewoon sterrenkroos, gewoon watervorkje en puntkroos op de voorgrond en voorlopig zijn de vindplaatsen van enkele plantjes kikkerbeet en loos blaasjeskruid (nog) sterk bedreigd. Op één plaats wordt de weliswaar fraaie water-teunisbloem, maar alles verstikkende exoot, al een aantal jaren met succes bestreden. In de oeverzones vinden we lokaal zwanebloem, kalmoes, gele lis, beekpunge, groot moerasscherm en watertorkruid. Langs de waterlopen komen zomen van bloemrijke natte ruigten voor met soorten als moeraspirea, echte valeriaan, moerasrolklaver; poelruit, moerasandoorn, wederik en engelwortel; lokaal ook veel riet en grote lisdodde. Vergelijkbare levensgemeenschappen worden aangetroffen in de 3 poelen die door Natuurpunt werden uitgegraven. Van de waterfauna is helaas nog weinig bekend, maar de aantallen groene kikker en kleine watersalamander en de diversiteit aan libellen nemen alleszins toe.

Hooilanden

Voorlopig zijn de door kwel beïnvloede graslanden nog een minder uitbundige variant van de Leiemeersen op de linkeroever van het kanaal die al veel langer in beheer zijn van Natuurpunt. Toch zijn de positieve effecten van een verschralend maai-beheer (2 maai-beurten per jaar) reeds duidelijk merkbaar in de jaarlijks toenemende bloemenrijkdom. Op de natste en landbouwkundig vroeger minder intensief gebruikte percelen zijn zeer mooie resultaten van herstellend dotterbloemgrasland zichtbaar. Opvallende soorten zijn hier grote ratelaar, echte koekeksbloem, pinksterbloem en scherpe boterbloem. Andere soorten zijn o.a. scherpe zegge, zwarte zegge, veldrus, dotterbloem, kale jonker, waterkruiskruid, reukgras en klevurig walstro. Ook de eerste brede orchissen zijn reeds gesignaleerd. Opvallend is dat de natte graslanden in de winter op een "natuurlijke" wijze overstroomd, wanneer het kanaal buiten zijn oevers treedt en het jaagpad overstroomt. Ondanks de aanleg van het kanaal heeft het landschap daardoor nog altijd iets van een natuurlijke riviervallei. Sommige kleine hooilandperceeltjes zijn nog met authentieke knotwilgenrijen omzoomd. Jaarlijks komen hier o.a. steenuil en gekraagde roodstaart tot broeden. Vele tientallen bijkomende knotwilgen werden door Natuurpunt aangeplant waar dat landschap-pelijk en ecologisch wenselijk was, op de drogere randen ook met een bijmenging van éénstijlige meidoorn die tot struwelen moeten kunnen uitgroeien. Sommige delen van de hooilanden zijn droger en ontwikkelen zich onder invloed van het maai-beheer tot bloemrijke glanshaverhooilanden met veel margriet en knooppkruid.

Overige terreinen

Bij de laatste verbreding van het kanaal omstreeks 1850 werden delen van de vallei opgehoogd met de vrijgekomen specie. Hier komen lemige tot zandige bodems voor die rijk zijn aan subfossiele schelpen. Oorspronkelijk werd alle specie in langwerpige heuvels (dijken) langsheen het kanaal gestapeld. Dit blijkt ondermeer uit de oude topografische kaarten van de Depot de Guerre van omstreeks de jaren 1900. Momenteel komen dergelijke heuvels enkel nog hier over een beperkte lengte voor en ze vormen stille getuigen van de ontwikkelings-geschiedenis van het kanaallandschap. Ecologische en cultuurhistorische belangen

gaan hier opnieuw hand in hand. De dichte, productieve graszoden, afkomstig van het voormalige intensieve landbouwgebruik op deze terreinen, werden door Natuurpunt afgeplagd. Een beperkte oppervlakte voormalige maïsakker kon spontaan ontwikkelen. Om praktische redenen kon nog niet gestart worden met de voorziene extensieve begra-

Foto Kris Decler: tijgerspin

zing (gepland in samenwerking met lokale landbouwers) en dit resulteerde op deze terreinen in massale wilgenopslag. Streefdoel is een gevarieerd mozaïeklandschap met nat en droger grasland en verspreide struwelen van bramen, wilgen en andere bomen en struiken. De plagwerkzaamheden resulteerden in elk geval in een aantal interessante vondsten, zoals van de zeldzame gestreepte klaver en verder ook nog kattedoorn, margriet, knooppkruid, bleekgele droogbloem, echt duizendguldenkruid, brem, biggekruid en gewone veldbies. Opvallend was de tabrijke kieming van bramen op de voormalige maïsakker, vermoedelijk zaad meegebracht door vogels die vroeger in de maïs kwamen slapen.

Toekomstperspectief

Natuurpunt rust nog niet op haar lauweren. Momenteel is het natuurreservaat enkel een smal lint van maximaal 60 m breed. In samenwerking met lokale eigenaars en landbouwers of door aankopen wil Natuurpunt hier op termijn een meer robuuste en samenhangende oppervlakte natuur in de Vallei van de Zuidleie veilig stellen. Dit zal het landschap nog aantrekkelijker maken voor de vele typische planten en dieren en voor de vele wandelaars die het gebied nu al meer en meer beginnen te ontdekken. Een bezoekje zeker waard! Ook altijd welkom op een Natuurpunt-werkdag in dit fraaie gebied.

Kris Decler